

Sygn. akt II UK 68/17

POSTANOWIENIE

Dnia 13 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku M.I.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 lutego 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 20 października 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Ubezpieczony M.I. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 20 października 2016 r. W podstawach kasacyjnych zarzucił naruszenie prawa materialnego: art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.; dalej ustawa emerytalna) w związku z § 2 ust. 1 i 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), przez ich błędną wykładnię polegającą na błędnym rozumieniu pojęcia pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy użytego w § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., przez postawienie wymogu, aby prace wymienione w wykazie A zajmowały dobowy wymiar czasu pracy, „a odwołujący w

tym czasie nie wykonywał żadnych innych prac”, uznaniu, że incydentalne krótkotrwałe lub uboczne wykonywanie czynności niewchodzących w zakres pracy uznanej za wykonywaną w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze powoduje, że praca ta utraciła przymiot pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, uznanie, że wykonywanie czynności immanentnie związanych z pracami w warunkach szczególnych wymienionymi w wykazie A, a niewyartykułowanymi w nim wprost, wyklucza kwalifikację pracy jako pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach; art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy emerytalnej w związku z § 2 ust. 1 i 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. oraz wykazem A, działem VIII poz. 1 załącznika do tego rozporządzenia, przez ich niezastosowanie w sytuacji, gdy praca ubezpieczonego w Zakładzie Handlowo-Produkcyjnym „G.” we W. polegająca na noszeniu i ładunku ciężkich blach (300 kg) stanowi pracę w wymienioną pod tą pozycją.

Skarżący zarzucił także naruszenie przepisów postępowania; art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 §1 k.p.c. i art. 382 k.p.c., przez sporządzenie uzasadnienia wyroku zawierającego wewnętrzne sprzeczności oraz w sposób uniemożliwiający stwierdzenie, jakie ustalenia faktyczne stanowią podstawę rozstrzygnięcia, brak wyjaśnienia podstawy prawnej nieuznania zatrudnienia ubezpieczonego za niespełniające warunków pracy w warunkach szczególnych, co uniemożliwia dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia, powołanie się jedynie na część materiału dowodowego, z pominięciem niektórych dowodów i twierdzeń ubezpieczonego i brak uzasadnienia, z jakich powodów Sąd nie dał wiary tym dowodom, niewyjaśnienie wszystkich okoliczności mających w ocenie Sądu Apelacyjnego wpływ na treść orzeczenia, tj. średniego dziennego czasu pracy ubezpieczonego w sytuacji gdy pracował on nie 8 godzin dziennie, ale minimum 8 godzin dziennie, a dokładne ustalenie liczby nadgodzin mogłoby zmienić kwalifikację pracy dokonaną przez Sąd Apelacyjny.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne związane z wykładnią pojęcia pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy

w sytuacji, gdy w ramach danego zatrudnienia pracownik, oprócz prac wymienionych w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (wykaz A) wykonuje również inne czynności, w tym immanentnie związane z pracą w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze bądź czynności mające charakter incydentalny, krótkotrwały czy uboczny, a w szczególności czy konieczne jest precyzyjne określenie proporcji pomiędzy pracami w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze a innymi pracami, a jeśli tak, to jakie proporcje uzasadniają przyjęcie, że te inne prace miały charakter incydentalny, krótkotrwały czy uboczny. Ponadto istnieje potrzeba wyjaśnienia pojęcia pracy incydentalnej, pracy krótkotrwałej czy pracy ubocznej, w tym czy mają one to samo czy inne znaczenie. Dodatkowo wyjaśnienia wymaga, czy dla kwalifikacji zatrudnienia jako pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze ma znaczenie, że inne czynności, niewymienione w wykazie A, były wykonywane w warunkach identycznego narażenia na czynniki szkodliwe co prace w nim wyszczególnione.

„Na wypadek uznania, że w sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne” skarżący wskazał „na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej w zakresie zarzutu naruszenia prawa materialnego, tj. art. 184 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 u.e.r.f.u.s. w związku z § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 oraz wykazem A dział VIII pkt 1 rozporządzenia, a na wypadek uznania, że skarga nie jest oczywiście uzasadniona w powyższym zakresie, z uwagi na jej oczywistą zasadność w zakresie zarzutu naruszenia prawa procesowego, tj. art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c.”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie trzeba przypomnieć, że ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie organów wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1254 ze zm.), rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości pozostaje zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości

orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Jeśli chodzi o przedstawione przez skarżącego pytania, to odpowiedź na nie zależy od ustaleń faktycznych i dlatego kwestia ta nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 ust. 1 k.p.c. Jest nim bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wnioski o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC z 2002 nr 1, poz. 11, z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP z 2004 nr 9,

poz. 158 oraz z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; wyrok Sądu Najwyższego z 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51). Sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. powinno przybrać postać porównywalną z formułowaniem zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, o którym stanowi na przykład art. 390 § 1 k.p.c. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm), albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Z przedstawionego przez wnoszącego skargę istotnego zagadnienia prawnego musi jednak wynikać, jaki jest konkretny problem prawny, na czym polegają istotne wątpliwości (na przykład interpretacyjne), na czym polega rozbieżność w orzecznictwie i jakich kwestii owa niejednorodność dotyczy. Sformułowane zagadnienie winno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2000 r., sygn. akt II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147; z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). Innymi słowy, zagadnienie prawne uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania musi mieć charakter ściśle jurydyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych oraz służyć wyjaśnieniu prawa, a nie ocenie ich subsumcji pod określoną normę prawną (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2017 r., I CSK 555/16, LEX nr 2255332). Nie może więc mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 2015 r., V CSK 600/14, Legalis 1231914).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że prawo do emerytury w wieku niższym od powszechnego z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach

lub w szczególnym charakterze jest ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarobkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy. Praca taka, świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też wykonująca ją osoba ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (por. między innymi wyroki z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, niepublikowany; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022). W związku z tym nie jest dopuszczalne uwzględnianie przy ustaleniu okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika. Od tej reguły istnieją odstępstwa. Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy inne równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022 oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08 i tam powołane wcześniejsze orzecznictwo). Drugie odstępstwo dotyczy przypadków, gdy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008, I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 oraz z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08, LEX nr 1001310).

Istotne zatem znaczenie mają okoliczności danej sprawy, dające odpowiedź na pytanie, czy w konkretnym przypadku można zakwalifikować ustalone czynności (wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia) jako incydentalne, uboczne albo też stanowiące konieczny element całego zadania świadczonego w ramach pracy w szczególnych warunkach (czynności przygotowawcze, kończące, immanentnie związane z całym zadaniem, np. przygotowanie warsztatu pracy, materiałów, itp.) czy też jako czynności autonomiczne, niezależne od czynności mających charakter świadczonych w szczególnych warunkach w rozumieniu rozporządzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 86). W rezultacie zatem odpowiedzi na postawione pytania zależą od okoliczności faktycznych danej sprawy i nie da się ich rozstrzygnąć na poziomie abstrakcyjnym, w szczególności przez ustalenie procentowej proporcji między pracami wymienionymi w wykazie A a pracami w nim niewyszczególnionymi.

Wskazać też należy, że Sąd Najwyższy wielokrotnie rozstrzygał o tym, że określenie prace „przy spawaniu” obejmuje wyłącznie prace wykonywane w przebiegu procesu spawania, a więc czynności związane ze spawaniem (np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2017 r., I UK 34/16, LEX nr 2269196 i powołane tam wcześniejsze orzeczenia). Jednoznacznie przyjęto również, że do czynności związanych ze spawaniem nie należą prace ślusarskie, montażowe i malarskie, jeżeli nie są objęte procesem spawania, a co najwyżej stanowią etap przygotowania do tego procesu lub obejmują czynności wykończeniowe po jego zakończeniu (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2011 r., II UK 106/11, LEX nr 1130389, czy z dnia 20 listopada 2014 r., I UK 127/14, LEX nr 1552141). Także podnoszony w sprawie problem bliskości stanowiska pracy ubezpieczonego w stosunku do stanowisk spawalniczych został już wcześniej rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy. W wyroku z dnia 21 lipca 2016 r., I UK 278/15 (LEX nr 2087119) stwierdzono bowiem, że wykonywanie pracy nawet w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych nie mieści się w określeniu „prace przy spawaniu” i nie uprawnia do uzyskania emerytury w obniżonym wieku emerytalnym (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 192/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 79).

Odnosząc się do przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., należy zauważyć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107, z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109, z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494, z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437, z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616).

Jeśli chodzi o oczywiste naruszenie prawa materialnego w odniesieniu do okresu pracy ubezpieczonego w Zakładzie Handlowo-Produkcyjnym „G.” we W. (zarzut naruszenia art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy emerytalnej w związku z § 2 ust. 1 i 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. oraz wykazem A, działem VIII poz. 1 załącznika do tego rozporządzenia), to obejmuje ona okres od 10 stycznia 1994 r. do 23 października 1998 r. Zatem gdyby nawet uznać, że można ją zakwalifikować pod poz. 1, działu VIII wykazu A, to okres ten nie jest wystarczający do uznania, że ubezpieczony spełnił warunek co najmniej 15-tu lat pracy w warunkach szczególnych. W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743, z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133).

Odnosząc się do oczywistej zasadności skargi w zakresie zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., wyjaśnić należy, że w

orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwaliło się stanowisko, że uzasadnienie wyroku, które wyjaśnia przyczyny, z powodu których orzeczenie zostało wydane, jest sporządzane już po wydaniu wyroku, a zatem wynik sprawy z reguły nie zależy od tego, jak napisane zostało uzasadnienie i czy zawiera ono wszystkie wymagane elementy. W konsekwencji zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. (a w stosunku do orzeczenia sądu drugiej instancji - art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.) może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia Sądu drugiej instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia (por. między innymi wyroki z dnia 27 czerwca 2001 r., II UKN 446/00, OSNP 2003 nr 7, poz. 182; z dnia 5 września 2001 r., I PKN 615/00, OSNAPIUS 2003 nr 15, poz. 352 oraz z dnia 24 lutego 2006 r., II CSK 136/05, LEX nr 2009730; z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, LEX nr 109420, a także postanowienia z dnia 20 lutego 2003 r., II CKN 1138/00, LEX nr 78271 oraz z dnia 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1368/00, LEX nr 54382). Takiego zarzutu Sądowi drugiej instancji postawić nie można w szczególności, że skarżący nierzetelnie przytacza stwierdzenia Sądu drugiej instancji, powołując się na ich wewnętrzną sprzeczność. Sąd Apelacyjny istotnie podzielił ustalenia Sądu pierwszej instancji, jednakże za wyjątkiem ustalenia, że M.I. legitymuje się wymaganym co najmniej 15-letnim okresem pracy w warunkach szczególnych i dalej wyjaśnił - w odniesieniu do każdego spornego okresu - swoje stanowisko, przedstawiając własną ocenę dowodów.

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji.